

WWW.UNLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Брой 11.

ПРИЯТЕЉ

Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Шкојскоме Листу сваког месеца едаред; Стоп 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Н о ш а.

(Гимнастичка игра за парове).

Игра где едан другог до одређене мете носи. Погоде се тако, да е ношач до мете едан, а од мете натраг други.

Ноше има различни врсти. а) Ноша о леђи яшаћки. Ношени ухвате се ношачу обе руке око врата, а ногама испод рамена. б) Ноша о леђи висећки. Ношени ухвате се само рукама а ноге висе. в) Ноша с преда яшаћки. Ношени ухвати се с преда и пружи ноге ношачу испод пазуа. г) Ноша с преда висећки. Ношени ухвати се само рукама око врата, а ноге висе; могу се ноге и натраг повити. д) Ноша о рамену яшаћки. Ношени узияши на раме, лево ил десно. е) Ноша о рамену висећки. Ношени обгрли рукама ношача, а ноге висе. ж) Ноша ягнѣта. Ношени савис се ношачу око врата, тако, да обе руке на едну а ноге на другу страну око врата дођу. з) Ноша цака. Ношени легне као цака ношачу преко едног рамена, десног, после левога. и) Ноша прошца. Овде се узме ношени као проштац на обе руке предасе и носи баш као оно мало повиено дете лежећи. Ношени може бити укрупен као мртвац, а може бити млитав, као утопљник. к) Ноша на руди. Овде се ношени посади на руку, као мало дете, да седи на десној руди, после на левој, ноге висе, а рука една обгрли ношача. л) Ноша кнњиге. Овде се узме ношени под пазуо на носи као књига, али се

м) Ноша кврге. Ношени чучне и ухвати се рукама испод колена, или за стопе, а ношач га узме као венац на руку, или на раме. н) Ноша о врату. Ношени стане ношачу за леђа, промоли руке ономе испод пазуа и сплете их укреним прстима за врат, па га онај диже и носи. о) Ноша и зврнута. Окрену се оба едан другом леђима и заквече се лактовима, па тако носе. п) Ноша двойке двоноша. Ношач узме двоицу па носи: яшаћи или висећи с пред и са-страг или о рамену, или цака, или на руци, или књиге. Овако е после и ноша тройке, треноша, и ноша четворке.

Извештени у ношеноу валя да покушаваю трчећи и бежећи. Ово е врло користна игра, за доцније избавленѣ бедних од неволя.

Три бадема под едним шеширом.

(Шальива игра).

Стави на стол три бадема, и поклопи их са три шешира, сваки бадем едан шешир, и позови, ко уме нека учини, да сва три бадема под едан шешир дођу; ако нико не зна, онда мораш сам покупити сва три зрна бадема, па повести и едан ма кои шешир на главу метнути. —

Може се учинити и овако. Стави три шешира на стол, узми три зрна бадема, поеди их пред свима, и обклади се, да ћеш их под кои ко оће од она три шешира ставити; кад ти означе а ти стави на главу. —

Загонетке.

VIII.

Један цветак жуте боје
Сакривен имаде,
Ти га не мож' извадити,
Док не скрхаш белу стену,
На ситне комаде.

IX.

Вода ватру гаси.
Тако прича гласи.
Али мени вода,
Жеравицу дода,
Па кад ме упали,
Онда ме развали.

X.

Ја поникнем из те земље
Па одећу дадем сваком,
Богатима, убогима,
Царевима и просјаком.

п. Д

Тридесет новчића.

(Рачунска игра.)

Положе се 30 нов. на стол, и двојица се погоде, да узимљ од њих по колико ко оће, али не ударед више од 6, са тим условом; да напоследку онај све 30 добие, ко остане да последњи вуче. Како ћеш вући?

Пиљарица и ја.

(Рачунска игра.)

Нека пиљарица донесе 15 комада ја да прода, гушчиа по 3 нв. кокошија по $1\frac{1}{2}$ нв. а пачиа по $\frac{1}{2}$ нв. Кад е све продала имала е управо онолико новаца колико е имала ја. Пита се колико е од сваке врсте ја имала?

Решеня из броя 10.

ЗАГОНЕТКЕ. IV. Шећер. V. Звезда. VI. Дан и ноћ. VII. То исто.

П. Н А У К Е.

Свете речи.

XVII.

КАКАВ ЈЕ КО ТАКО И ЧИНИ.

*

Всакo дрво докрое плодѹ
добрѹ творитѹ: а злое дрво
плодѹ злы творитѹ. Не можѹтѹ
дрво добро плодѹ злы тво-

Свако дрво добро родове
добре рађа, а зло дрво родо-
ве зле рађа. Не може дрво
добро родова злијех рађати,

11*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

рити, ни дрво зло плоды до-
кры творити. (Мат. гл. 7. ст.
17. и 18.)

ни дрво зло родова добријех
рађати.

Добри люди добро чине, а зли зло.

Благій человекъ ѿ кладагъ
сокровища износитъ кладаа : и
лѣкавыи человекъ ѿ лѣкабагъ
сокровища износитъ лѣкаваа.
(Мат. гл. 12. ст. 35.)

Добар човјек из добре
клијети износи добро; а зао
човјек из зле клијети износи
зло.

Љуцки чоек љуцки и говори, а поган погански.

Воздѣланіе дрѣва пвлаетъ
плодъ сгъ: такъ слово по-
мышленія въ сердцаы человекъ-
скомъ, (Сир. гл. 27. ст. 6.)

Питомост воћке явля се
по пѣноме плоду, а по бесѣ-
ди срдце човѣчје.

Чоек се по бесједи познаје. Какав чоек
тако и збори.

Одѣканіе мѣжа, и смѣхъ
зѣквѣз, и стопы человека
возвѣстатъ, ꙗже ѿ немъ
(Сир. гл. 19. ст. 27.)

Одѣћа, зуби кад' се смеје,
и ходъ свѣдоче о човѣку.

И по оделу, смеху и ходу познае се човек.
Занатлију посао показује.

XVIII.

УЧИНИ ДОБРО, НЕ КАЈ СЕ; УЧИНИ ЗЛО, НАДАЈ СЕ.

Уклониса ѿ зла, и со-
твори благо, и вселиса въ вѣкъ
вѣка. (Ѹ. 36. ст. 27.)

Уклањај се од зла, и
чини добро, и живи до вијека.

Депо! Кои човек бежи од зла, и чини добро, тај наслеђуе жи-
вот вечный! Хотите ли се дакле кајати, ако ћете добро чинити, или
ако сте добро чинили? Ја мислим да се нећете кајати.

Ко добро чини, не ће се кајати.

В И * * * И

Не ѿрециса благотворити
требующемъ, егда иматъ рука
твоя помогати. Не рцы: ѿ-
шедохъ возвратиса, и забтра
дамъ, силнѣ ти същѣ благотво-
рити: не вѣси ко, что поро-
дитъ находацій день. (Пр.
Сол. гл. 3. ст. 27. и 28.)

Не отрецы се помоћи
ономе, кои потребуе помоћи,
а рука твоя има чимъ помога-
ти. Не рцы: иди и дођи дру-
гій путь, сутра ћу ти дати: а
можешь отма учинити добро.

Имайте, децо, на уму нашу народну речь, коя каже: Бо ље је
рећи: не ћу, но: сад ћу, те помажите оному човеку, кои помоћи
у васъ тражи, одмахъ; еръ нико не зна шта носи дан, шта
ли ноћ, и лако може сутра онај човекъ искати помоћи, у кога
данасъ другій иште.

* * *

Ище алчетъ врагъ твой
ухлѣки его ище ли жаждетъ,
напой его: Ёѣ ко твора, углѣ
огненное сокираеши на главѣ
его, Господь же воздастъ те-
бѣ клагал. (Пр. Сол. гл. 25.
ст. 22. и 23.)

Ако ти е неприятель гла-
данъ, нарани га; ако ли е
жеданъ, напой га: то чинећи
живо ћешь углѣвлѣ на главу
му мећати, а Богъ ће те на-
градити.

Учини добро и неприятелю и не кай се; добримъ се лакше по-
беђуе неприятель, него злимъ.

* * * *

Не твори зла, и не постиг-
нетъ тѣ зло. (Сир. гл. 7. ст. 1.)

Не чини зла, пак те неће
постићи зло.

Ако хоћете, децо, добра, нечините зла; еръ зло добра
до нијети не ће.

* * * * *

Всако древо, еже не тво-
ритъ плода добра, посѣкаемо
кыбадетъ, и бо огнь бмѣтаемо.
(Мат. гл. 3. ст. 10.)

Свако дрво које не рађа
добра рода, сијече се и у огњь
се баца.

„Зло чинила ћурова Јерина
Зло чинила, горе дочекала“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

П Ћ О Н А

СВѢТИТЕЛЮ НІКОЛАЮ.

СВѢТЫЙ НІКОЛАЕ,
Христовъ угодниче;
Церкве свѣтильниче:
Скорый помотъниче.

Честный, славно отче,
Дивный чудотворче,
Окажи се на насъ;
Моли Бога за насъ.

Да по своѣй милости.
Нами грѣхе опрости.
И благодать дарѣ,
Да се душа радѣ.

Добротворе силеный,
Обай глас умильный
Одъ насъ прѣими радо:
Те Хрїстово стадо.

Ты Хрїстово стадо,
И старо — и младо,
Одъ небола врани:
Свѣтителю изеранный.
Аминь.

Врабац под капом.

(Приповетка.)

Неки повелики деран по имену Илија навата једаред врабаца, и незнајући куда ће с њима потрапа их све на главу под капу. Можеш мислити какав је ту бијо вашир на глави. Путем идући сукоби га неки странац, па лепо поздрављајући упита за пут неки; али Илија имајући под капом врабце погледа га само а у себи помисли: „шта је мени до твојег пута“ и не дотаче се капе ни даде одговора. но прође. Странац помисли: Овде мораю не отесани људи бити, па пусти Илију. Одма затим сукоби се Илија са кнезом. Ово беше човек стар, којег сви поздрављаху; али Илија нехте, не само што врабце под капом имађаше, него што и без врабаца не отесан беше. Кнез рече слузи, који за њим иђаше: де гледни нијели томе дерану прирастла капа за главу. Слуга приђе Илији и рече: рад кнез да зна шта имаш под капом, деде је скини. Илија нехте а кад слуга трже капу, пррр, разлетише се врабци куд које. Сви се људи стану смејати Илији, и од то доба оста му име Илија Врабац; па онако се, кад ко неће другога да поздрави и да старијем капу скине, и данас каже: тај има врабца под капом.

О ВОДИ.

(Из природословља.)

4. Морски таласи и буре. Како је вода течна и врло гибка, то се по себи разуме, да је сваки потисак онога часа узнемирити мора. Ово узнемирење има свој неки уредни вид, и каже се усплюскање, узталасање. Кад пустиш у воду велики камен, он растисне воду и док потоне, растиснута она вода дигне се около онога места у вис и начини као неко брдо од воде, низ кое увек има и дол, то је талас. Тај први талас потискујући околну мирну воду начини од ње други талас, а овај трећи и тако иде даље, док до противне обале недођу, и док се сва вода неусплюска, неусталаса. Гледећи таласе мислио би човек, да вода таласом напред иде, а то није, него се само люља; свака капља воде, што под талас дође, не миче се напред, него остајући на своме месту диже се само у вис, колико је талас, и пада доле. Помисли сад на место онога камена да навали на воду друга која сила, н. п. ветар, да је згнићи, и помисли, да је овај незгнићи на час као оно камен, него непрестано на час яче на час слабије на ју навалюјући, пак ћеш лако повати, како и одкуд постају таласи. Ветар је дакле, који обично таласе начини и што силније и дуже душе, то се тим већма вода усплюска, узталаса. Обични су морски таласи по 8 до 12 стопа високи, на кое кад се дода и дубљина, то износе 16 до 24 стопе. Свака дакле лађа, коју ухвати на мору ветар, полеће са сваким таласом по 3 до 4 хвата у вис и одма затим пада по исто толико хвата доле.

Знаменито је, да ово таласање морске воде на ветру недопире дубље од 60 највише 90 стопа у дубљину; сва остала дубља у мору вода стои довек на миру од ветра, па нека ће озго каква му драго сила дувати. Ово се најбоље види на морским стенама. Где стене по 20 и 30 стопа изпод воде стоје, ту се разбију таласи о ју, и пене се и прскају, да је страх гледати; а где стене дубље стоје, ту прелазе таласи, без да се онога прскања види, знак, да је оздо вода мирна. Где су обале ниске ту је прскање слање, али на високим па окомим обалама ту је прави страх гледати, јер ту оне големе таласине бацају воду по 50 до 100 стопа у висину,

на тешко оној несрећној лађи која се онде наблизу деси, ер
 е од часа таласи о обалу груну, где се као оно је о камен
 сва размрви и ту свима гроб буде.

Од тога страшнога люљаня на мору на бури добию сви
 у лађи люди страшну муку и блюванѣ, у којем их неко оча-
 љић ухвати тако, да у оним мукама најпослѣ ништа већма не
 желе, но само што пре да Богу душу даю. То е морска бо-
 лест. Међутим пређе мука и није никад онако опасна, као што
 се учини, ако е човек само поле здрав, попусти сама од се-
 бе, чим се бура утиша, или чим се на суво изађе, а неком
 престане одма чим из далека угледа суву земљу. Редак е
 путник, когга ова болест на мору мимоиђе, а кои чешће по
 мору путуе, он се на оно люљанѣ научи, и огугла, па и ову
 муку све слабљѣ добива, најпосле е и не осећа. Али има по
 неки, кои се нипошто на ово люљанѣ научити неможе, да га
 неухвати мука, него ма колико по мору ходио, увек мора
 ону муку да отрпи. Тако е био онај славни енглески вой-
 вода Нелзон, кои е свакад ону муку добио, кадгод се особито
 после дужега бављеня на суву навезао на море.

Силовита бура надигне таласе далеко веће него обично, и
 падаю доле са таком снагом, да се све поломе и размрве,
 што год се међу њима деси. Кад таки талас на лађу падне,
 а он читаво комађе од нѣ одвали или е по по поле раскине;
 покрха катарке од више стопа дебљине, или сву лађу водом
 напуни и подави. Али највише лађа пропадне са тога, што их
 бура нанесе на стене, и о њих разбије. Најчешће и најжешће
 буре на мору биваю обично у пролеће и у есен; тада сваке
 године силне лађе пропадиу; има декоја бура те по стотину и
 и владу лађа и не брой люди подави. За доказ колика е свага
 и сила ових бура и колика висина таласа служи најболѣ онај
 пример год, 1837, од оне велике холандске лађе, што е оно
 бура баци и заглави међу стене тако високо, да кад се по
 том море утиша, остаде лађа заглављена на толикој висини,
 да испод нѣ велике лађе са највишим катаркама пролазити
 могаху. Год. 1834 поћу између 11 и 12 Октобра свали
 море грдан простор земљѣ од шлезвичког острва нордстранда,
 којом несрећом преко 6400 люди утону и преко 50,000 ко-
 мада стоке у море паде и подави се. Исто со тако зна за
 острво Херголану које е од пре сила веће било, али га и данас
 море руши и велико комађе од нѣга одкидајући у море свалуе.

Кoliko е мило и величавствено по мирном мору пловити и

преко оне угасито модре ил угасито зелене равни летити лако као перо, толико је страшније и ужасније отрпнати јаку на мору буру, где човек око себе ништа друго невиди, но само црну облацину и грдне таласе, кои се као планине ваљају, дижући се тако у вис, да мислиш, што оно Доситеј вели, оде у небо, и падајући доле, да мислиш пропаде у Содом. Ту лети у вис лађа, ма она била највећа, као и лака лопта, а пада доле као олово, тако, да се најдебљје греде на нъој врхају, као оно суви прутнѣи, и сва грађа нѣзина тако страотно шкрипи и пуца, да мислиш све се распаде. Тада и сваки жив на нъој човек, ма он колико срца имао свакога тренутка помисли ту му је гроб, ер „грдни су морски вали, и страотна је хука нъи ова; али је опет силни на висини Господ“. (псал. 92, 4) Ово је и једина мисао и једина утеха сваког путника, кои се тада на мору деси, та једна мисао и држи га; онако и пословица вели: ко се незна Богу молити, ваља га на море послати. Да би само неку сличицу имали о оним невољама, што их морски путници претрпе, док се ил од оне смрти избеаве или њом погину, ево ћемо само неколико догађаја да наведемо.

У вторник 27 Фебр. г. 1849 крене се американска лађа Флоридан из вароши Антверпа за Њујорк у Америку. На нъој беху до 200 путника преселаца, кои своју земљу и завичай оставише, да у туђини у белом свету бољу будућност потраже. Први дан беше време лепо, али око поноћи дуне ветар и навали мећава са снегом и ледом. Пред зору наседне лађа на неку стену и провали се. Одма најори вода у дојни спрат и одма ту неке путнике, кои од морске болести обнезнанѣни онде лежаху удави, а многе свали са крова лађе у море. Уз лађу беху два чамаца. Један чамац преврне ветар и два у нъму морнара удави. У други чамац нагомила се толико много ljudi, што из тонуће лађе бегаху, да и од ових 20 у море падну. Сви морнари утекну на крајеве од лађе, и вежу се ужима, да их вода неизбаца, а до 100 путника држаху се за кров од лађе. Може се мислити, какав ту жалостан беше јук и лелек. Мало затим раскиде се лађа наполе, а један големи талас однесе готово све у море, кои на крову беху. Тако преостаде њих само неколико, кои се за морнаре држаху. Од њих свега 12 кои ову страоту преживише умре одма затим њих 6 од зиме и од мрза, у четвртак и петак смрзну се још двоје; а остале беднике нађе други дан једна енглеска лађа и себи прими, беху свега њих 4, и

то 2 енглеска и 1 шведски морнак и само 1 едини од оно 200 преселаца.

Шведска војна лађа Карлкрона пође са 18 топова и 130 људи год. 1846 у јужну Америку, да оданде иде у Индију. Више од $\frac{1}{4}$ свогга пута пређу срећно, и већ се сви радоваху, да опет свој на дому остављене виде. Али 30 Априла на вече ухвати их близу острва Кубе изненада буре, и за неколико часа сву лађу покрха и утопи. Само два минута држаше се на води, па онда оде сва на дно; готово сви људи пропадоше одма онога часа, само неколико њих похватају одвалјене даске и греде, па пливаху по мору, да се спасу. Капетан и 7 морнара ухвате се за чамац, кои извраћен беше. Ових 8 избаве још других 9, а остале мораху гледати, како се морем даве, ер немогаху дотурати чамца до њих. Тек што буре мало попусти, али се око ових склопе неке прождрљиве грдне рибетине, те ови кукавци мораху свој снагом люљати чамац да га преврну и у њему се спасу, да им она чудовишта не одгризу ком руку ком ногу. Кад чамац сретно преврнуше; онда мораху шакама и капама воду напољє плюскати; ер ту небеше ни исполаца ни други возарски исправа. Кад тако чамац мало испљокаше, онда се предаше судбини и широком мору, без весала, и без ела и питке воде, жестокој жеги дана и јакој зими ноћној неки од њих голи голцати без јдне јдине аљинице на себи. Чак трећи дан, 3 Мая срећом наиђе онуда американска лађа Сван, те их себи прими. Од њих 130 људи само се њих 17 избави.

Још є страшнија судбина оних бедника, које буре на какво пуство у мору острво баца, где још грђих невоља претрпе. Кадгод протече по година и више дана, док случајно која лађа туда прође, да их прими и избави. Догађа се и то, да их на острвима дивјаци ухвате, па ил потуку ил у тешко робство увале. Не ретко догоди се, да се лађа запали, па изгоре, као да би где на суву била, и онима бедницима ништа друго не остає, него бирати, или ће у ватру, да изгору или у море да утону. И на лађи изађе ватра с' непажњѣ исто као и у кући на суву, и ма да є на мору, где баш довољно за гашењѣ воде има, опет нема друге помоћи, него што пре бегати сви на чамце, па куд које по мору расејати се и тражити да коју лађу угледају, која ће их примити, које може кадкад по више дана да потрає, где люто претрпе ту глади и жеђи, од зиме и

www.yuni.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

врућине, ако их и ветар и буре и друга зла поштеде. Нема ништа ужасније него пожар у лађи, особито ако је још у њој много људи; какве ли муке они претрпе док помру то нико није у станоу описати. Едан од најстрашних примера имамо из последњег доба, што се догоди са лађом Аустриом. Ова пође 1 Септ. г. 1858 из Хамбурга у Њујорк. То беше велики морски пароплов и повезе тада 560 људи са 57 деце собом. После 13 дана неповољне возидбе дође до Невџунландских прудова, и како ту први леп дан имађаху то едва дочекаше да сву лађу очисте и изкаде. Ради тога узе едан од слугу буре катрана и усиян ланац, Ту се неотице превали буре од катрана, те се запали катран, и у тили часак букне изнутра сва лађа у пламен. За неколико прогоре и кров и пламен ухвати све штогод на крову беше. На гашењ небеше у оном страшном диму и жеги и смраду ни помислити. Многи путници поскачу одма у почетку у море, а други тек онда, кад их поче ватра живе пржити. Срце пуцаше од вике и лелека. Две сестре загрљивши се и помоливши Богу скочише и утонуше. Неки путник из угарске са свој седморо деце, наговори најпре своју жену да скочи, за майком скоче шесторо веће деце, а најманђ седмо узе он у наруче те за њима скочи и сви утону. Више жена нехођаху пре скакати, док альине на њима горети непочеше. Неколико чамаца што уз лађу беху претоварише се, и подавише сви. Више њих погушише се од дима и од смрада доле у лађи. На ужима и катаркама држаху се неки више сати, док и њих ватра не спржи, ил уморне руке не пустише, те неки у мору утонуше, а други живи на ватри изгореше. Около 5 сати по подне најђе туда фразцузка лађа Мауриције, те само још 67 живих душа нађе и избави. У томе најђе ноћ и мрак; затим најђе норвешка лађа Катарјина, те и ова још 22 живих по мору похвата и избави, и тако том несрећом њих 470 које изгореше, које се погушише и подавише, а само се њих 89 после грдне муке и страве едва спасоше.

Б а ч к а.

(Продужено).

Потиски округ у Бачкој.

У жупанији Бачкој находи се краљевски крунски потиски округ или Дистрикт. Кад је у почетку владе Марје Терезије српска Милиција

у Бачкој укинута, онда су Срби у Потисию на основу ербских народних повластица, и своих заслуга силно желили задржати автономно свога округа, да би у пределу овога своју веру од језуитског гоненија а своју слободу од спањског тлаченија сачувати могли. На молбу њихову царица им године 1751 даде повластицу којом се потиски ербски округ у Бачкој од роботе ослобађа и под автономну управу свога народног поглаварства ставља. У то време у целом потиском дистрикту небијаше никаквог другог народа осим Србаља православне вере, којима е та повластица за отличне заслуге њихове дарована. Но пре него што е ослобођенѣ дистрикта објављено, дакле између 1840 и 1851 године, врло многи Србљи из тога предѣла разселили су се које у даљну Русију које у Бачатска села Крстур, Чоку, Санад, и Мокрин, и тако е у тај мах многа дистриктска земља у парлогу лежала, нити е било довољно руку за обрађиванѣ пространог земљишта. Срби из Бачког подунавља из Чонградске и Стојнобеоградске жупаније хтедоше се у потиском округу населити, и ту уточишта за своју веру, народност и слободу потражити, али спање њихове стапу на пут овом изсељаваню, и задржавајући стоку и остало живо благо народа овог отешчаю им и готово немогућим учине извршенѣ ове красне намере. На то по плану од жупаниске и коморске управе удешеном поврве римокатолички, Мађари, Словаци и Буњѣвци из горњѣ Угарске у дистрикт Бачки и населе се на земљи ербској заузевши скоро половину земљѣ као своју собственост. Срби се нису противили овом насељиваню него су још досељивцима земљѣ покланјали, цркве и школе им зидали и драговољно саизволили, да ови иноверни и иноплемени дошљаци сва она права уживаю, која су по смислу повластице једно дистриктским православним Србима припадала. Тим начином године 1774 понови се дистриктска повластица с додатком, по коме се права дистриктска подеднако на Србе и Мађаре поделе. — Породице ербске, којих су предци у време укиданја милиције официри били добию племство угарско и племићке куријадне земљѣ. Такове су породице: Јеремићи, Заке, Међански, Бодрљиче, Брановачки, Тешчићи, Николићи, Войновићи, Каракаши и др. — Римокатолички досељивци, по томе што им се у цркви само мађарски проповедало и појало, и што се у школи само мађарски учили, на брао се сви помађаре, и сад већ у целом дистрикту врло мало буњѣваца а нимало словака нема. Осим садашњих дистриктских места, по смислу прве повластице од 1751. овом дистрикту припадати би имао Жабаль, Чуруг, Горњи и Дољни Ковилъ, но ова четир места одцепе се од Дистрикта и припадно шайкашком округу.

У Потиском Дистрикту находе се ова места :

М а р т о н о ш село на Тиси близо Сегедина са 4000 жителя, међу којима има више од половине Србаља, који су вредни люди и добре газде.

С т а р а и л и е р б с к а К а њ љ ж а, варошица са 10000 жителя, међу којима е једва нешто више од 1000 Србаља.

С е н т а варошица с 15,000 жителя од којих су 3000 Срби. Овде е принц Евгеније Савојски године 1697, Септембра 11 (по новом кал.) над турским султаном Мустафом II. славу победу одржао, изтиснувши Турке из њихових тврђих обкоца, и нагнавши их на мост што

су преко Тисе направили били. Но само е султан са нешто мало войске у Банат срећно прешао, а већи део Турака нађе у Тиси гроб. Насред Тисе има и сада острво, за које веде, да је од Турака и њихове војне оправе постало. У войсци принца Евгенија Срби су се храбро отликовали. А после битке код Сенте сва Бачка се од Турака коначно ослободила. Успомена победе ове слависе у Сенти сваке године 30 Августа (11 Септ.), а у народу нашем и сада се за онога који јако штетује говори: „добно ко турски цар на Сенти.“

А да или Острво варошица с приличном житном трговином. У њој је између 6000 жителя, трећина Србаља. Школско здание је едно од најлепших, а школски вођњак, и фонд за куповањ књига школских може за образац служити свим осталим општинама.

Мо о л велико село с' 6000 жителя, од коих су до 4000 Срби. Црква Моолска слави св. Саву просветитеља. У овом се месту родио славни списатељ Григорије Терлаић, који је као професор свеучилишта у Харкову у Русији умро. Јужно од Моола лежи Петрово село с 4000 жителя, међу којима су Срби претежнији брови.

Србски Бечей варош на Тиси с 10,000 становника, од којих је већа половина србска. У Бечеју је била средоточна управа и столица магистрата дистриктског, а и сада је ту економска управа дистриктских добара У несрећном покрету од год. 1858 и 1859 Бечей са свима дистриктским селима јако је страдао и погорео, али је после мало по мало опет сазидао. Нова великолџна православна црква слави св. Ђурђа. Ниже Бечея, тамо где Францов канал у Тису улази, јест село Феудварац (Тиса Фелдвар) са 5000 жителя међу којима има половина Србаља.

Сенто маш, варошица на левом брегу Францовог канала с 10,000 жителя, међу којима има до 8000 православних Србаља, који се јуначством, храброшћу, родољубљем и пожртвовањем за опште благо отликују. Земљиште је Сентомашко врло плодовито и на њему сваке врсте рана изобилно роди, а Сентомашани се осим земљдџства баве још с скотоводством и имају врло добре овце, говеда, и најлепше коњ у свој Бачкој. Великолџна црква с два торња посвећена је св. вознесењу Христовом, и недавно је вештом кичицом искусног сликара нашег г. Новака Радонића прекрасно живописана. Сентомаш је дао роду србском много славних мужева, међу којима ћемо овде споменути блаженопочившег владика Горњокарловачког Сергију Каћанског, и покојног Исидора Николића Србоградског бившег великог жупана у Бачкој Тороналау и Вршачком округу. Србска народна војска године 1848 у обкопима Сентомашким храбро се држала и три силна нападају непријатељска: 2 Јулија, 7 Августа и 9 Септембра 1848. јуначки је одбила; но 23 Марта год. 1849 Мориц Перцел Сентомаш је освојио, разорио, попалио, и многе ненаоружане люде, слабе жене и нејаку дечицу потукао. Са јуначке обране, којом се Сентомаш у покрету одликовао, а и по томе што су најјачи шанчеви сентомашки, који су са сѣвероисточне стране код баре Кривае ископани били, Србобраном се називали, — достојно припада месту овом име „Србобран.“ Јужно од Сентомаша је мало село Турја са 2000 жителя, који су у свему као и Сентомашани врстни и одабрани синови рода србског.

Писмо из Плашкога

калуђеру Лази у Фрушкој Гори.

Любезни отче Лазо!

Што вам досад писао нисам, узрок е мое важно занимањѣ. Но да немислите, да сам ово из заборавности према Вама чинио, ево се овим одужуем. Поднебје овде е код нас мало оштрие, него тамо код Вас у Фрушкој гори. Вода здрава и цѣлительна као и козије млеко. Ми смо овде окружени горама на којима су саме камените стѣне, па на којима: чамовина, буковина и друга јошт разна дрва расту. Због многих шума и слабог извоза, ми се овде са 3 фор. по хвату греемо. Бог кад е предѣл овай стварао, пустио е майку природу, да се с њиме сигра, па из сваке е игре, по едно бреговито чедо из руку испало. Колико год погледи, толико се холмића разне величине оку на углед стављаю. Окружени горама, читав сат наоколо, оку се за изглед прекрасан простор указуе. Долина е селима, која се из неколико само кућа састое, накићена и разним усѣвима засејана, као и мирисним ливадама од природе богато украшена.

„Плашки,“ мѣсто у коме е Резиденција православног епископа Горњокарловачког, одвећ е малено, и свега око 40 кућа брои; али е опет варошица и селяци га градом називаю. Има своју Суботом пијцу. На близу овде рѣчица „Дрстуља“ испод планине извире, и од врела одма на десетхвати у растојанију има воденица, која даске пили. На истой рѣчици има више воденица за меляву и две за пиленѣ дасака. У њо се сниже двора владичина слива друга рѣчица „Врњика,“ па послѣ кроз пол часа на више места под земљу утиче, и испод планине текући на једном се месту опет појављуе; затим опет под планину другу утиче, и незна се више дал гди на ново извире. Она се на више кракова напоследку дѣли и сваки крак има посебице свое мѣсто, гди усине, и гди изчезава. Од врела до последниѣг њѣног крака нема више до едан и пол сата. Дакле за сат се и пол рађа и умире за око наше. Она има у себи рибе пастрме, која нас у постне дане обилато рани.

Овде е воће врло рѣдко, а грожђа готово нимало. И као што сам разумѣо само едан пензионирати официр нешто

га пред кућом има. Преображенѣ прође без освећеня грождѣ. Еданајсти Май скувао е варива: но наново посејана добру су жетву дала, само кромпир болуе, па кои су люди нѣмѣ свинѣ ранили почели, покајаше се што; ер су свинѣ од нѣга скапавати почели. Три четири душе посташе жертвом свирѣпства колере.

Црква катедрална посвећена е Входу пречисте Богодице, а сазидана е за времена побожног владике Данила Јакшића. Овде у клириѣалном заведенію има 40 ученика. Нѣгово високопреосвештенство Господин Епископ Лукіан, десеторицу о својој рани издржава. Слава му!

Плашки лежи у пуковини Огулинској, која е знатна због рѣдѣки и врстни синова свои. У овој пуковини рођен е покойни патриарх Раячић, у селу Лучанѣи Бриньске сатнѣе, одкуда е и наслов Барон Бриньски задобио. У овој пуковини рођен е и преузвишени ц. кр. у пензиі Фелдцајгмайстор бивши у Далмаціи војни и цивилни Гувернер Господин Лазар Мамула и родио се код Манастира Гоипри, у селу кое од нѣговог племена и име носи „Мамуле.“ Ове пуковине пуковника изабра народ наш 1 Мая 1848 године за войводу србског „Стефана Шупљикца,“ а овде се у плашчанској парохиі родио и турскій Маршал; „Миле Латас,“ (Омер Паша Серашѣр). Овај последњи знатан е за историю турску, Но и Црна гора са Херцеговином и Босном неће га наскоро ни лако заборавити. Био сам скоро на прагу дома, у ком се родио.

Код вас тамо налази се кураци; а код нас овде има и медведа, кои се показую у време зрели кукуруза, и кое люди лове, па кожу за осам форинти продаю, а поред тога јошт их и пуковина с неком новчаном помоћи награђуе. Око Плашког е предѣл скоро најпйтоміи у целой пуковини овој, па као такови е и најплодниі; зато га и зову овде гдикои Банатом Огулинским.

Ово су красоте предѣла Плашчанског, али ипак оне се дивоте лишава, коју е природа варљивом оку у земном рау прекрасном Хопову даровала. Тамо из ћелие са прозора гледајући, кроз дальни простор опруженог дола при залазку сунца чак престолницу србску „Бѣоград,“ без увеличавајућег стакла, са чистим јасним тѣла нашег оком природно видимо.

Авай граде, авай Бѣограде! кад год сам на тебе при залазку сунца погледао, свагда ми е оно жалостно позоріе

на ум долазило, кад є богомрзкій „Синан-Паша,“ свето тїло светителя Савве из Манастира Милїшева донео и на Врачару, Богу у пркос, побожним Србљима на пакост и жалост, себи пак самом на велику гриоту 1595 године спалити дао.

Али исти тай зрѣник, око кога се више пута сузама замућене очи моє врзоше, опет и радост у души мојој побуди, сѣћаюћи ме на 30. Новембер на дан првзованог Андриє 1806, кад є храбри вожд србскій Црни Ђорђе, са 18000 храбри витезова, гди су му на руку ишли: „Конде и Узун Мирко“ са још три вѣрна друга своя, са „Гушан-Алиом“ мегдан подїлио; па гди є храбри витез србскій Васа Чаранић, отети Бѣоград на Стамбол-капиі животом платио.

Исти тай зрѣник града Бѣограда радостна чувства у мени побуђує, сѣћаюћи ме на 1827 год. кад є народ србски са ону страну Саве слободу полуочио.

Авала, коју сам место овдашнїг „Клека“ пред очима имао сећа ме на 1804. годину кад є на нѣој србска вила тужно попѣвала и бѣдне Србљь, да се робства турског ослободе, позвала. —

Цер планина, коя се са равном Мачвом види са главнога друма више Манастира, опомињ ме на рѣдку храброст „Милоша Поцерца,“ и на дично јуначство „Чупића Стояна,“ Србски у нѣој свети самостани „Петковица и Чокешина.“ ков сам са другом моим „Вуйћ Владимиром“ 1847 год. Августа мѣсеца походїо, опомињу ме на жестоку битку, коју су два брата јуначна Недића у потоку више Дубокога, са дружином својом против Босански турака ваздан скоро водили, гди их є Ђурчија изневерїо, и кад им є нестало пушчаног праха и олова, као жертве крволока турски пали су.

(Продужи ће се).

☞ Прошастї брой Пријатељ и Школскога Листа бр. 21. без кривице Уредништва стајо є на овдашнѣој пошти неколико дана неодправљѣн.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевїћ.

Братиском Андриє Вагнера и друга.